

Π Α Ν Δ Ω Ρ Α .

1 ΙΟΥΛΙΟΥ, 1866.

ΤΟΜΟΣ ΙΖ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 391.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΣΩΜΑΤΙΚΟΥ ΚΑΛΟΥΣ.

(Ὁμιλία ἐν τῷ Ἀθηναίῳ τοῦ καθηγητοῦ
Κ. Δ. Πάλλη.)

Φιλόμουσος Ὀμήγουρις,

Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ τοῦ κάλλους, ἔνθα τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ ὑψώθη εἰς τὸν ὑπατον βαθμὸν, ἔταν οἱ καθ' ἡμᾶς πεπολιτισμένοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης, θέλοντες νὰ σημάνωσι τὸ φυσικὸν ἀνθρώπινον κάλλος, Ἑλληνικὸν κάλλος λέγουσι, νομίζω, ὅτι θέλει εἶσθαι εὐάρεστος εἰς τὸ ἐκλεκτὸν ἀκροατήριον ἢ περὶ τούτου πραγματεία. Ἄλλ' ἢ πραγματεία αὕτη ἀπαιτεῖ γνώσεις φιλολογίας, ἀρχαιολογίας, καλλιτεχνίας. Προλαμβάνω δὲ νὰ ζητήσω τὴν ἐπιείκειαν τοῦ ἀκροατηρίου, διότι μόνον φυσιογραφικῶς θέλω περὶ τούτου λαλήσει.

Ὅσον διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς διανοίας ὁ ἄνθρωπος προβαίνει εἰς τὸν πολιτισμὸν, τοσοῦτον ἀναπτύσσεται καὶ τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ ἐν αὐτῷ. Τέρπεται οὗτος καὶ θέλγεται ὑπὸ πάσης καλλονῆς, ἢ φαντασίᾳ αὐτοῦ ἐξυψοῦται ὑπὸ τοῦ κάλλους τῆς φύσεως, ἢ διάνοια αὐτοῦ, ἀνακαλύπτουσα τὴν ἀρ-

μονίαν τοῦ σύμπαντος, ἀναπτεροῦται εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ αἰδίου, τοῦ ἀπολύτου καὶ θείου κάλλους. Ἀναβάντες οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι, διὰ τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ ἔθνους, εἰς μέγαν πολιτισμὸν, ἀνέβησαν καὶ εἰς τὴν ἰδέαν ταύτην. Οὕτως ὁ Πλάτων, ἐν τῷ συμποσίῳ, εἰσάγει τὴν ἐκ Μαντινείας σοφὴν Διοτίμην, διαλεγομένην περὶ τοῦ ἀπολύτου κάλλους, καίτοι τοῦ ὠραίου φύλου σεμνυνομένου εἰς τὸ φυσικὸν αὐτοῦ κάλλος. « Ἦ κάλλος αἰδίου » λέγει αὕτη, « οὔτε »
 « γιγνόμενον οὔτε ἀπολλόμενον, οὔτε αὐξανόμενον »
 « οὔτε φθίνον, οὔτε πρόσωπον οὔτε χεῖρας ἔχον, ἀλλ' »
 « λ' αὐτὸ καθ' αὐτὸ μεθ' αὐτοῦ μονοειδὲς αἰεὶ ὄν, »
 « εἰλικρινὲς, καθαρὸν, ἄμικτον, μὴ ἀνάπλεων σαρκῶν »
 « τε ἀνθρωπίνων καὶ χρωμάτων καὶ ἄλλης φλυαρίας θνητῆς, θεῖον κάλλος. » Οἱ ἀρχαῖοι συνήρμωσαν τὰς ἀνθρωπίνους σωματικὰς καλλονὰς εἰς τοὺς Θεοὺς των, ἰδανοποιήσαντες τὸ κάλλος ὥστε, θέλοντες νὰ ἐκφράσωσι ἐξαίσιόν τι κάλλος θνητοῦ τινος, πρὸς τὸ τῶν ἀθανάτων ἀπεικάζουσιν. Οὕτω, τὸ κάλλος τῆς Πηνελόπης θέλων νὰ παραστήσῃ ὁ Ὀμηρος, λέγει:

« Πιερ ἐκ θαλάμοιο περίφρων Πηνελόπεια,
 » Ἀρτέμιδι ἰκέλη ἠδὲ χρυσοῖ Ἀφροδίτῃ. »

Τὸν δὲ κάλλιστον Νυρέα καὶ τὸν Φάωνα καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Πηλέως θεοειδεῖς καὶ θεοϊκέλους ὁ ποιητῆς ἀνομάζει.

Αλλά περί τοῦ ἰδανικοῦ καὶ ἀπολύτου κάλλους πραγματεύονται οἱ περί τὴν μεταφυσικὴν φιλοσοφίαν ἀσχολούμενοι. Ἡμεῖς θέλομεν μόνον λαλήσειν περί τοῦ σχετικοῦ, τοῦ ἀνθρωπίνου φυσικοῦ κάλλους, περί τῆς θαυμασίας ἐκείνης ἁρμονίας τῆς ἐμφανούσας τὴν τελειότεραν φύσιν τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς, σχετικῶς πρὸς τὴν ἀντίληψιν καὶ κρίσιν ἡμῶν. Οὐδὲν τω-όντι ἐν τῇ φύσει καλὸν ἢ αἰσχρὸν ἀλλὰ νόμοι, διέποντες τὴν φύσιν ἅπασαν, παράγουσι τὴν ἁρμονίαν, τὴν συμμετρίαν, τὴν εὐρυθμίαν καὶ τὴν ποικιλίαν αὐτῆν, καὶ γεννῶσιν ἐν ἡμῖν τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ. Ὁ δὲ διὰ τῆς ἐπιστήμης ἀναπτυχθεὶς νοῦς, ἀναβαίνει ἀπὸ τῶν ἀοράτων ἀτόμων εἰς τὰ οὐράνια σώματα, τὰ ἐν τῷ ἀπείρῳ ἀενάως καὶ ἀδιαλείπτως περιπορευόμενα, καὶ ἀναζητῶν τὴν αἰτίαν τῶν ὄντων, ἀνυψοῦται εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ὑπερτάτης ἀρχῆς, εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ ἀπολύτου καὶ θείου κάλλους. Καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἐκπεπληγμένος ὑπὸ τῆς ἀπείρου σοφίας, τῆς διαδηλουμένης διὰ τῆς κατακοσμήσεως τῆς φύσεως ἀπάσης, εὐλόγως ἀναφωνεῖ: « Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε· πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας. »

Ἐὰν ἐξετάσωμεν τὰ ζῶα, τὰ μᾶλλον προσεμφορῆ τῷ ἀνθρώπῳ, κατὰ τὸν ὀργανισμόν, δυσειδῆ δὲ καὶ ἀνιαρῶς προσβάλλοντα τὴν ὕσασιν ἡμῶν, θέλομεν ἰδεῖν, ὅτι καὶ ταῦτα παρίστησιν ἐν τῇ διαπλάσει αὐτῶν κόσμον καὶ ἁρμονίαν. Οὐχ ἦττον ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἢ φυλῆ, ἢ μᾶλλον ἀφισταμένη ἐκ τῆς κτηνώδους μορφῆς αὐτῶν, φαίνεται ἡμῖν ὠραιότερα. « Εὖ ἔχει τὸ τοῦ Ἡρακλείτου, » λέγει ὁ Πλάτων, « ὡς ἄρα πιθήκων ὁ κάλλιστος αἰσχρὸς ἀνθρωπεῖω γένοιτο ζυμβάλλειν. »

Ἴνα δὲ ἐννοήσωμεν, τίνι τρόπῳ μορφοῦται τὸ ἀνθρώπινον κάλλος, πῶς βελτιοῦνται οἱ φυσικοὶ χαρακτηριστῆρες τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πῶς ἀναπτύσσεται καὶ αὐτὸ τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ, δεόν νὰ ἀναδράμωμεν ἀφ' ἑνὸς εἰς τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους καὶ ἀνιχνεύσωμεν, εἰ δυνατόν, τὴν πορείαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐρευνήσωμεν τὴν μορφήν τῶν διαφόρων ἀνθρωπίνων φυλῶν. Καὶ οὕτω θέλομεν παραστήσει τὸ ἀνθρώπινον κάλλος, ὅπως τὸ ἐννοῦσιν οἱ πεπολιτισμένοι λαοί.

Οἱ καθ' ἡμᾶς φυσιοδίφαι ἀνεκάλυψαν, κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα μάλιστα ἔτη, ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ πεπολιτισμένῃ Εὐρώπῃ κατόικουν ἄλλοτε ἄνθρωποι δύσμορφοι καὶ εἰδεχθεῖς, οἵοι οἱ τῆς Αὐστραλίας ἰθαγενεῖς. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἶχον τὴν κεφαλὴν μικράν, λίαν δὲ ἐπιμήκη πρὸς τὸ ὀπισθεν μέρος αὐτῆς, τὸ μέτωπον μικρὸν, στενὸν καὶ ὀπισθοχωροῦν, λίαν ἐξογκωμένους τοὺς μετωπιαίους κόλπους, καθὼς καὶ τὰ ὑπερόφρυα τόξα, τὴν ῥίζαν τῆς ῥινὸς κατὰ πολὺ κοίλην, τὰ ῥινικὰ ὀστά πλατέα καὶ

προέχοντα, τὰ μῆλα ἀναπεπταμένα, τὰς δὲ σιαγόννας προπετεῖς· ὥστε τὸ πρόσωπον ἐγίγνετο ῥυγχοειδές, ὁ πώγων ὀξὺς καὶ ὑπονεύων. Ὄθεν εἰκάζεται ἐκ τῆς μορφῆς ταύτης τῶν ὀστέων, ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἦσαν σιμοὶ τὴν ῥίνα, πρόγναθοι, πρόχειλοι καὶ πιθκὸν μελάγχροες, δύσμορφοι δηλαδὴ καὶ δυσειδεῖς. Ἐκέκτηντο δὲ δόσιν τινὰ νοημοσύνης, ὥστε νὰ ἐξύνωσι σκληροῦς λίθους καὶ κατασκευάζωσιν εἶδος μαχαίρων καὶ πελέκων, ὧν πλείστα ἀνεκαλύφθησαν ἐν πολλαῖς τῆς Εὐρώπης χώραις.

Οἱ κατὰ τὸν ἐνεστώτα αἰῶνα περιηγηταί, καὶ ἰδίως οἱ ὠκεανοπλευσταί, ἀνεύρον καὶ ἤδη ζῶντας ἐπὶ τῆς γῆς τοιοῦτους δυσμόρφους ἀνθρώπους, οὐ μόνον ἐστερημένους παντὸς ἀνθρωπίνου κάλλους, ἀλλὰ καὶ πάσης διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναπτύξεως. Οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Αὐστραλίας, ὡς ἐν παραδείγματι, δὲν ἀριθμοῦσι πλέον τοῦ ἀριθμοῦ 85, τὰ δὲ εὐγενῆ παρ' ἡμῶν καλούμενα αἰσθήματα, τὸ αἶσθημα δηλαδὴ τοῦ καλοῦ, τοῦ δικαίου, τοῦ ἀληθοῦς, εἰσὶν ἄγνωστα αὐτοῖς. Οἱ δὲ Μειόπιοι καλούμενοι τῶν Ἀνδαμάνων νήσων οὔτε καὶ τὸ αἶσθημα τῆς αἰδοῦς κέκτηνται.

Ἀλλ' ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, τὸ θαυμάσιον τοῦτο ὄπλον τῆς ἀνθρωπότητος, εἶναι δεκτικὸς τελειοποιήσεως, δυνάμει κλιματικῶν καὶ ἄλλων ἐπιδράσεων. Ἡ δὲ τελειοποίησις αὐτοῦ ἐπάγεται τὴν βελτίωσιν τῶν φυσικῶν χαρακτηριστῆρων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν τῶν ἠθικῶν αἰσθημάτων ἀνάπτυξιν. Τοῦ ἀνθρώπου τρώντι, ἕνεκα κλιματικῶν περιστάσεων, ἴσως δὲ καὶ ἕνεκεν ἐπιμιξίας μετ' ἄλλων φυλῶν, ὁ νοῦς βαθμηδὸν διὰ τοῦ χρόνου ἀναπτύσσεται, ἢ δὲ ἀνάπτυξις αὕτη ἐπιφέρει καὶ τὴν αὐξήσιν τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τοῦ βάρους αὐτοῦ ἰδίως, ὡς ὁ διάσημος ἀνθρωπολόγος Huxley διὰ πλείστων παρατηρήσεων ἀριδῆλως ἀπέδειξεν. Ἀναπτυσσομένου τοῦ ἐγκεφάλου καὶ ἰδίως τῶν μετωπιαίων λοβῶν αὐτοῦ, ἐνθα μάλιστα ἔδρευε ἡ διάνοις, τὸ μέτωπον ὑψοῦται, εὐρύνεται καὶ προέχει· ταπεινοῦνται δὲ οἱ μετωπιαῖοι κόλποι καὶ τὰ ὑπερόφρυα τόξα, τῶν δὲ σιαγόνων ἐκ τούτου, ἴσως δὲ καὶ ἐκ τῆς βελτιωθείσης τροφῆς, ἐλαττοῦται ἢ προπέτει, ὁ προγναθισμὸς παρὰ τῶν ἀνθρωπολόγων καλούμενος. Ὁ προγναθισμὸς τρώντι, κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Broca, γραμματέως τῆς ἐν Παρισίοις ἀνθρωπολογικῆς ἐταιρίας, ἐλαττοῦται κατὰ λόγον τῆς τοῦ μετώπου ἀναπτύξεως.

Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ἐξετάσωμεν, τίνι τρόπῳ ἀνεπτύχθη ὁ ἐγκέφαλος τῆς λευκῆς φυλῆς καὶ ἰδίως τῶν κατοίκων τῆς Εὐρώπης· τὸ ἀληθὲς εἶναι, ὅτι ἡ τοῦ νοῦς ἀνάπτυξις, διὰ τῆς τοῦ ἐγκεφάλου ἀναπτύξεως, κατέστη πηγὴ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐπὶ τὰ κρεῖττω μορφώσεως τῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν

χαρκτηρῶν τοῦ ἀνθρώπου. Αἱ φυλαί, ὧν ὁ νοῦς δὲν ἀνεπτύχθη εἰσέτι, εἰσὶν αἱ μᾶλλον δυσειδέεις· τὸ πρόσωπον αὐτῶν εἶναι μᾶλλον ἢ ἤττον ρυγχοειδές καὶ ἐν γένει τὰ μέλη τοῦ σώματος ἔχουσι τι κτηνώδες. Αἱ φυλαί, αἱ μᾶλλον ἀφιστάμεναι τῆς μορφῆς τῶν ἀνθρωπομόρφων πιθήκων, εἰσὶν αἱ εὐειδέστεραι, δυσειδέστεραι δὲ αἱ μᾶλλον αὐτοῖς προσεγγίζουσαι.

Διὰ τῆς ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐπιδράσεως διαφόρων περιστάσεων, ἀνεπτύχθησαν σωματικῶς καὶ ψυχικῶς φυλαί τινες μᾶλλον ἢ ἤττον, κατὰ λόγον τοῦ βαθμοῦ καὶ τοῦ εἶδους τῆς ἐπιδράσεως. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς διανοίας τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς ἐγέννησε τὸν πολιτισμὸν τῶν ἡμετέρων προγόνων· τὴν δὲ μεγάλην ταύτην ἀνάπτυξιν παρεκλούθησεν ἀκραιφνέστερον καὶ γνησιώτερον τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ. Ἰπάρχουσι φυλαί, ὡς ἐβρέθη, εἰς τὴν ἐσχάτην βαθμίδα τῆς ἀνθρωπότητος κείμεναι, εἰς ἃς δὲν ὑπάρχει οὔτε ἴχνος τοῦ εὐγενοῦς τούτου αἰσθήματος. Ἀλλὰ, κατὰ λόγον τῆς ἀναπτύξεως τῆς διανοίας, τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ μᾶλλον ἢ ἤττον γνήσιον, ἢ μᾶλλον ἢ ἤττον νόθον ἀναπτύσσεται. Ὀλίγα παραδείγματα ἀρκοῦσι νὰ καταδείξωσι τὸ ἀληθές τῶν σκέψεών μας. Οἱ Σῖναι, οἱ πρὸ ἀμνημονεύτων αἰώνων ἔχοντες πολιτισμὸν τινα, ἀνάλογον τῆς διανοίας τῶν, οὔτινες βεβαίως δὲν ἔχουσι νὰ προσφέρωσιν ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἐκθέσει τῆς μεγαλοφυΐας Ἀριστοτέλην, Νεύτωνα, Κυβιέρων ἢ Οὐμβρόλδον, θεωροῦσιν ὠραίους τοὺς λοξοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τοὺς γελοῖως στρεβλωθέντας πόδας. Φυλαί τινες τῆς Ἀμερικῆς θεωροῦσιν ὠραία τὰ κολοβωμένα ὄτα. Οἱ Ἰθαγενεῖς κάτοικοι τοῦ Ταϊτίου ἐλαμβάνουσι ὡς καλλονὴν τὴν σίμωνιν τῆς ρινόσ καὶ τὸ πυρρὸν τῆς κόμης. Αἱ νεάνιδες τῶν Βοτόκων, ἐν Ἀμερικῇ, ἵνα γίνωσιν εὐμορφοί, συντρίβουσι τοὺς ἐμπροσθίους ὀδόντας τῆς ἄνω σιαγόνης. Εἰς τοὺς παρά τὰς πηγὰς τοῦ Νεῖλου οἰκοῦντας νομίζεται ὠραία ἡ πολύσαρκος καὶ ὑπέρπαχος γυνή, ἢ μὴ δυναμένη νὰ κινηθῇ. Κάτοικοί τινες τῆς Ἰνδίας μηκύνουσι τὸ στόμα, ἐν εἶδει βράμπους, καὶ ἐμπήγουσιν ἤλους ξυλίλους εἰς τὸ κάτω χεῖλος, κάλλος τοῦτο ὑπολαμβάνοντες. Οἱ κάτοικοι τῆς Ταπροβάνης νομίζουσι μεγίστην ἀσχημίαν τοὺς λευκοὺς ὀδόντας· ὅθεν καὶ μελανίζουσι αὐτοὺς. Ἀλλὰ θέλω μηκύνει τὴν ὁμιλίαν ταύτην, ἐὰν ἀπαριθμήσω πάσας τὰς διαστροφὰς τοῦ αἰσθήματος τοῦ καλοῦ, ὑπὸ τῆς ἀτελοῦς καὶ ἀνωμάλου ἀναπτύξεως τῆς διανοίας προερχομένης. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ φυλῇ, τῇ μᾶλλον διανοητικῶς ἀναπτυχθείσῃ, ὑπάρχουσι καὶ ἄνθρωποι νωθρὸν καὶ ἄμορφον τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ ἔχοντες, καὶ ἀδεξίως ἐπομένως περὶ τοῦ κάλλους κρίνοντες. Πάλαι ποτὲ ἰδιώτης τις, παρατηρῶν τὴν εἰκόνα τῆς Ἑλένης τοῦ Μενελάου, ἐν τῶν ἀρι-

στοιργημάτων τοῦ Ζεῦξιδος, ἐξάκισιον κάλλος παριστώσης, εἶπεν εἰς τὸν Νικόμαχον, ὅτι δὲν βλέπει τὸ κάλλος ἀξιοθαύμαστον. « Λάβε τοὺς ἐμοὺς ὀφθαλμοὺς » ἀπάντησεν οὗτος, « καὶ θεὸς σοὶ φανήσεται. » Ὅπως δὴποτε οἱ πεπολιτισμένοι ἄνθρωποι ἐκφέρουσι τὴν αὐτὴν γνώμην καὶ οὐδόλως διαφωνοῦσιν, ὅταν πρόκηται περὶ εὐθείας καὶ συμμετροῦ ρινόσ, περὶ τοῦ λεπτοῦ, τοῦ ἐνερμονίου καὶ εὐγράμμου τῶν χαρκτηρῶν τοῦ προσώπου καὶ τῆς τοῦ σώματος λοιπῆς εὐμελείας. Τὸ ἀνθρώπινον κάλλος δὲν ὑπόκειται εἰς τὴν ἰδιοτροπίαν τοῦ συρμοῦ, ὡς αἱ μηρόμορφοι χειρίδες τῶν γυναικείων ἱματίων παρελθούσης ἐποχῆς, ἢ ὡς οἱ νῦν βασιλεύοντες ταχύπεπλοι.

Κατὰ τὰς παρατηρήσεις τῶν περὶ τὴν ἀνθρωπολογίαν ἀσχολουμένων, ἀπὸ τῆς λιθίνης καλουμένης ἐποχῆς καὶ τῆς ταύτῃ ἐπομένης ὀρειχαλκίνης, βαθμῶν καὶ κατὰ μικρὸν προήχθησαν ἐπὶ τὰ κρεῖττω οἱ φυσικοὶ χαρακτήρες τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης. Ἐὰν ἤδη διὰ βραχείων παραβάλωμεν τὴν μορφήν τῆς λευκῆς, καλουμένης, φυλῆς πρὸς τὰς φυλάς τῆς Ἀφρικῆς, Ἀμερικῆς καὶ Ωκεανίας, τὰς ἐχούσας ὁμοιότητα οὐ μικρὰν πρὸς τοὺς ἀρχαιοτάτους κατοίκους τῆς Εὐρώπης, θέλομεν ἐννοήσαι, τίνι τρόπῳ ἢ βελτιωθεῖσα ἡμετέρα φυλὴ κατέστη εὐμορφοτέρα τῆς κτηνώδους μορφῆς ἐκείνων ἀφισταμένη. Οἱ βραχίονες τῶν ἀνθρώπων τῆς μελαίνης φυλῆς εἰσὶ μακροί, οἷοι οἱ τῶν τετραχειρῶν πιθήκων· ὥστε ὄρθιος ὁ Αἰθίοψ, χωρὶς νὰ κύψῃ, δύναται νὰ ξύσῃ τὴν ἰγνύν, τοῦτέστι τὸ ὑποκάτω τοῦ γόνατος μέρος. Οἱ πόδες ἡμῶν εἰσὶ καμπύλοι καὶ δὲν ἐφάπτονται ὀλοσχερῶς τοῦ ἐδάφους, ὅπερ ἀποτελεῖ χάριν καὶ κομψότητα, ἐνῶ τὸ πέλμα τοῦ ποδὸς τοῦ αἰθίοπος εἶναι ἰσόπεδον, ὁ δὲ μέγας δάκτυλος βραχύτερος τῶν λοιπῶν, μακρῶν καὶ εὐκινήτων ὄντων. Καὶ οὕτως οἱ πόδες τοῦ Αἰθίοπος ὁμοιάζουσι τοὺς πόδας τοῦ ἀνθρωπομόρφου γορίλλου. Παρατηρεῖται δὲ καὶ εἰς ἄλλα τοῦ σώματος μέλη ἢ αὐτὴ πιθηκοειδὴς μορφή. Ἡ κεφαλὴ τῶν μελαίνων εἶναι λίαν ἐπιμήκης, ἐνεκα μάλιστα τῆς προπετείας τοῦ ὀπισθίου μέρους αὐτῆς· ἢ δὲ τῶν Μογγόλων, βραχεῖα καὶ σχεδὸν στρογγύλη. Ἡ κεφαλὴ τῶν πεπολιτισμένων λαῶν τῆς Εὐρώπης ἐν γένει καὶ ἰδίως τῶν ἡμετέρων προγόνων κεῖται ἐν τῷ μέσῳ. Ἡ Μεσοκεφαλία, ὡς ὠνόμασεν αὐτὴν ὁ Broca, ἐλαττοῦται ἢ αὐξάνει κατὰ λόγον τῆς συμπτώσεως τοῦ κατ' ἴμιον ὀστοῦ, ἢ τῆς προπετείας τοῦ μετώπου, ἀντιθέτως δηλαδὴ τῆς Δολιχοκεφαλίας ἢ βραχυκεφαλίας τῶν βαρβάρων φυλῶν. Οἱ δὲ ὠραιοτέροι χαρακτήρες τοῦ προσώπου θεωροῦνται οἱ ἑλληνικοί. Τὸ ἑλληνικὸν πρόσωπον εἶναι ὠσειδές· τὸ ὀξύτερον μέρος τοῦ ὠοῦ πρὸς τὰ κάτω, τὸ δὲ ἀμβλύτερον πρὸς τὰ ἄνω· αἱ ἀποστάσεις ἀπὸ

της κορυφῆς τοῦ μετώπου μέχρι τῆς ρίζης τῆς ρινός, μέχρι τῆς βάσεως αὐτῆς καὶ μέχρι τοῦ πώγωνος, εἰσι σχεδὸν ἴσαι. Ἡ ρίς εἶναι εὐθεία, ἴση κατερχομένη ἐκ τοῦ μετώπου, ἢ μόλις μικρὰν ἐσοχὴν κατὰ τὴν ρίζαν ἔχουσα. Τῶν δὲ δυσμῶρφων φυλῶν ἡ ρίς εἶναι πλατεῖα καὶ ἀνάσιμος, ὡς τῶν πιθήκων, ἢ παχεῖα καὶ ὀρθώδης, ἢ λεπτή, μεγάλη καὶ γρυπή. Οἱ μυκτῆρες τῆς λευκῆς φυλῆς εἰσι τρίγωνοι, τῶν δὲ Αἰθιοπῶν στρογγύλοι, τὸν ἀριθμὸν 8 ὀριζοντίως κείμενον παριστάνοντες (οο). Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ἡμετέρας φυλῆς εἶναι μεγάλοι, ὅπως ἐγκάρσιοι, μᾶλλον ἢ ἥττον διασχιζόμενοι ἐκτέρωθεν, μᾶλλον δὲ προέχοντες ἢ κοῖλοι, ὡς οἱ τῶν βαρβάρων φυλῶν. Τὸ στόμα μικρὸν καὶ χαριέντως περιγεγραμμένον· τινῶν δὲ φυλῶν, τῶν Βατοκίδων μάλιστα καλουμένων, εἶναι τοσοῦτον μέγα, ὥστε αἱ παρειαὶ φαίνονται διηρημέναι μέχρι τῶν ὠτων, λέγει ὁ Vogt. Φυλαὶ τινες ἔχουσι τὰ χεῖλη τοσοῦτον ἐξογκωμένα, ὥστε τὸ ἐρυθροῦν μέρος αὐτῶν ἀνατείνει μέχρι τῆς ρινός, καὶ κατατείνει μέχρι τοῦ πώγωνος. Ὁ πώγων τῆς λευκῆς φυλῆς, καὶ ἰδίως τῶν Ἑλλήνων, εἶναι μικρὸς καὶ ὀλίγον ἀνανεύων· τῶν Μογγόλων μακρὸς καὶ πλατὺς· τῶν Σημιτικῶν φύλων ὀξὺς, τῶν δὲ Αἰθιοπῶν πιθηκομόρφως ὑπονεύων. Τὸ ἐξωτερικὸν οὖς τῆς ἡμετέρας φυλῆς εἶναι μέτριον, τῶν Αἰθιοπῶν εἶναι λίαν μικρὸν, παχὺ καὶ ἀναπεπταμένον, τῶν δὲ Τατάρων μέγα καὶ πλατὺ, παρεμφερὲς τῷ ὑπερμεγέθει ὡτὶ τῶν πιθήκων Chimpanzé. Οἱ Αἰθιοπὲς εἰσιν οὐλότριχες καὶ ἐριότριχες, ἄλλαι δὲ φυλαὶ ἔχουσι σκληρὰς τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς. Οἱ τῆς λευκῆς φυλῆς ἄνθρωποι εἰσιν ἰθύτριχες καὶ λειότριχες. Ἡ διαφορὰ τοῦ χρώματος τῶν τριχῶν καὶ τῶν ὀφθαλμῶν δὲν ὑπελογίσθη εἰς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ κάλλους. Ἰπῆρχον καὶ ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ φυλῇ ὠρατοὶ καὶ ξανθοὶ, καὶ πυρροὶ, καὶ κυανοχαῖται καὶ γλυκυκόπιδες. Δὲν ἐπιτρέπει ὁ χρόνος νὰ παρατείνωμεν ἐπὶ πολὺ τὴν σύγκρισιν ταύτην· δυνάμεθα ὅμως νὰ εἰπώμεν ἐν γενεῖ, ὅτι οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ἐθεώρουν τὴν εὐχρῶσαν, τὴν εὐσφαικίαν καὶ τὴν τῶν μορίων συμμετρίαν ὡς τὸ ἀληθινὸν κάλλος. Ἐπὶ τῆς ἀριότητος καὶ ἀναλογίας τῶν μελῶν στηριζόμενος, ἔγραψεν ὁ Πολύκλειτος τὸν *Κανόνα*· « Πάσας γὰρ διδάξας ἡμᾶς ἐν ἐκείνῳ τῷ συγγράμματι τὰς συμμετρίας τοῦ σώματος ὁ Πολύκλειτος, » λέγει ὁ Γαληνός, « ἐργῶ τὸν λόγον » ἐβεβαίωσε, δημιουργήσας ἀνδριάντα, κατὰ τὰ » τοῦ λόγου προστάγματα, καὶ καλέσας δὴ καὶ αὐτὸν τὸν ἀνδριάντα, καθάπερ καὶ τὸ σύγγραμμα, » *κανόνα*. »

Περὶ τὸν νομίζω νὰ ἐνδιατριψῶ εἰς μείζονα λεπτομέρειαν. Ἐκ τῆς παραθέσεως ὅμως ταύτης τῶν φυσικῶν χαρακτήρων τῶν διαφόρων φυλῶν, τὸ ἀν-

θρώπινον σχετικὸν κάλλος εὐδῆλον γίνεταί. Ἐκστὸν μέλος τῆς ἡμετέρας φυλῆς κέκτηται μᾶλλον ἢ ἥττον συνηνωμένους ἐν ἑαυτῷ τοὺς χαρακτῆρας, τοὺς ἀποτελοῦντας τὸ σωματικὸν κάλλος· ὥστε καὶ ὁ δυσειδέσττος μεταξὺ ἡμῶν εἶναι εὐμορφότερος τοῦ εὐειδέσττου τῶν Βουσμάνων. Ἡ ἐν Εὐρώπῃ δυσμορφωτέρα γυνὴ εἶναι ἀείποτε εὐειδέστερα τῆς Ἀφροδίτης τῶν Ὀθεντότων, τῆς πρό τινος χρόνου ἐν Παρισίοις ἐπιδεικνυομένης.

Οἱ λαμπρότεροι χαρακτῆρες, οἱ τὸ ἀνθρώπινον κάλλος ἐμφαίνοντες, ἀνκαλύπτονται συνηρμοσμένοι οὐ μόνον εἰς τὰ ἀγάλματα τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, θεοὺς παριστάνοντα, καὶ ἰδίως εἰς τὸν Ἀπόλλωνα τοῦ *Belvedere* καὶ τὴν Ἀφροδίτην τῶν *Μεδίκων*, ἀλλὰ διατετυπωμένοι καὶ εἰς τῶν ἀνθρώπων τὰς εἰκόνας, ἐν ἀναγλύφοις καὶ ἐπὶ ἀγγείων γραφαῖς. Ἐκαστος γινώσκει, λέγει ὁ διάσημος φυσιοδίφης *Prichard*, ὅτι « ἡ ὠραιοτέρα μορφή τοῦ ἀνθρώπινου κρανίου καὶ ἡ ὠραιοτέρα ἀνάπτυξις τοῦ μετώπου παρίστανται ἡμῖν ἐπὶ τινῶν προϊόντων τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης. Ὑπέθεσαν μάλιστα τινες, ὅτι οἱ πλάσαντες τὰς θαυμασίας διὰ τὸ κάλλος τῶν κεφαλῶν δὲν ἠρέσθησαν εἰς τὴν ἐκτύπωσιν τῶν λαμπρῶν τύπων, τῶν παρὰ τῆς φύσεως προσφερομένων, ἀλλ' ἰδανοποίησαν αὐτούς. Ἀλλὰ τὴν γνώμην ταύτην, » λέγει ὁ εἰρημένος σοφός, « ἀνῆρθεσθεριαμδευτικῶς ὁ περιώνυμος φυσιοδίφης *Blumenbach*, ἐν τοῖς ὑπομνήμασι τῆς *Γοτίγκης*. Δὲν εἶναι ἀπίθανον, » προσθέτει, « ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ *Belvedere* νὰ ἦναι γνήσιος τύπος τῆς ἐθνικῆς φυσιογνωμίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων· διότι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ *Pouqueville*, ὑπάρχουσι καὶ νῦν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων οἱ τύποι, οἱ ἐμπνεύσαντες τὸν *Φειδίαν* καὶ *Ἀπελλῆν*. » Προσθέτομεν δὲ καὶ ἡμεῖς, ὅτι οὐ μόνον ὁ *Πουλεβίλος*, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι περιηγηταί, οἷοι ὁ *Hugues*, ὁ *Cyprien Robert*, παρετήρησαν τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν μορφήν καὶ ἐν *Πελοποννήσῳ* καὶ ἐν *Ἠπείρῳ* καὶ ἐν ἄλλαις τῆς Ἑλλάδος χώραις. Ἡμεῖς δὲ ἔχομεν τὴν μεγίστην πεποίθησιν, ὅτι ὁ *Σκόπας* ἢ ἄλλος, ὁ τὸν Ἀπόλλωνα τοῦ *Belvedere* πλάσας, δὲν εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἰδανοποιήσῃ, ἀλλ' εἶχεν ἐνώπιόν του λαμπρὰν τινὰ φυσιογνωμίαν νεανίου τινός. Πρό τινος χρόνου εὐκαίτετος ξένος, μετὰ τοῦ ὁποῦ πολλακίς περὶ τῶν φυσικῶν χαρακτήρων τῶν νῦν Ἑλλήνων ἐλαλήσαμεν, εὐρέθη παρ' ἐμοῖ, ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον νεανίας τις. Ὁ ξένος ἐμβλέψας εἰς αὐτὸν μὲ εἶπεν· αὕτη εἶναι τῷ ὄντι Ἑλληνικὴ φυσιογνωμία. Ἐγὼ δὲ, χωρὶς νὰ ἀπαντήσω, ἔλαβον ἐκ τῆς βιβλιοθήκης μου τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἐπέδειξα αὐτῷ. Ὅποια ὁμοιότης! ἀνέκραξεν. Ἀφοῦ δὲ ἐπεσκέφθη τὴν Ἀκρόπολιν ὁ φιλομαθὴς ξέ-

νος, ἐνόησεν, ὅτι ἡ ἐκ Σπάρτης τροφή τοῦ τέκνου του ὠμοίαζε μίαν τῶν Καρυατίδων.

Οὐδεμίαν ἔχουμεν ἀμφιβολίαν ὅτι οἱ ζωγράφοι καὶ ἀγχαλματοποιοὶ ἀνεπλήρουν ἐλαττωματικόν τινα χαρακτῆρα δι' ἄλλου ὠραιοτέρου· καὶ περὶ τούτου ἀρκεῖ ἡ μαρτυρία τοῦ Ξενοφῶντος. « Ὁ Σωκράτης », λέγει ὁ Ξενοφῶν, « εἰσελθὼν πρὸς τὸν ζωγράφον » Παρράσιον, ἔλεγεν αὐτῷ : Καὶ μὴν τά γε καλὰ » εἶδη ἀφομοιοῦντες, ἐπειδὴ οὐ βράδιον ἐνὶ ἀνθρώπῳ » περιτυχεῖν ἄμεμπτα πάντα ἔχοντι, ἐκ πολλῶν » συνάγοντες τὰ ἐξ ἑκάστου κάλλιστα οὕτως ὅλα » τὰ σώματα καλὰ ποιεῖτε φαίνεσθαι. Ποιοῦμεν » γὰρ οὕτως, ἔφη. » Ἀλλ' ὅπως δήποτε, ἵνα πλάσσωσι τὸ ἰδανικὸν κάλλος τῶν θεῶν, ἐλάμβανον ὡς τύπον τὴν φυσιογνωμίαν ἑνὸς τῶν ὁμοφύλων αὐτῶν, κολακεύοντες ἐν μέρει καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταποιεῦντες χαρακτῆρά τινα, ἢ ἐξετύπουν τοὺς μᾶλλον εὐμόρφους, ἀμελοῦντες τῶν λοιπῶν.

Ἀντίπατρος ὁ Σιδώνιος, ἵνα ἐγκωμιᾷ τὸν Πραξιτέλην, ἔθεσε καταλλήλως τὸ ὠραῖον ἐκεῖνο ἐπιγράμμα εἰς τὸ στόμα τῆς Ἀφροδίτης εἰπὼν:

« *Γυμνὴν εἶδε Πάρις με καὶ Ἀρχίσης καὶ Ἀδωνις*
» *Τοὺς τρεῖς οἶδα μόνους Πραξιτέλης δὲ πόθεν;* »

Βεβαίως ὁ Πραξιτέλης δὲν εἶδε τὴν θεάν· ἀλλ' ὅταν ἐπλαττε τὴν κεφαλὴν τῆς ἐν Κνίδῳ οὐρανόσφαιρας Ἀφροδίτης, τὰ ἀμφὶ τὸ μέτωπον καὶ τὴν κόμην, τὸ εὐγραμμὸν τῶν ὀφρύων καὶ τὸ φριδρὸν καὶ ὑγρὸν τῶν ὀφθαλμῶν, εἶχεν ἴσως ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ νεάνιδά τινα θέλγουσαν αὐτὸν, ὡς ὁ Ῥαφαήλ, ὁ μέγας τῶν Ἰταλῶν ζωγράφος, τὴν Φορναρίναν, ὅταν ἐζωγράφησε τὴν ἁγίαν οἰκογένειαν. Ὡσαύτως ἐνεπνέστο καὶ ὁ Ἀλκαμένης, ὅταν ἐπλαττε τῶν χειρῶν τὸ εὐρυθμὸν καὶ δακτύλων τὸ εὐάγωγον καὶ εἰς λεπτὸν ἀποληγὸν τῆς ἐν Κήποις Ἀφροδίτης. Εἶχεν ἐνώπιόν του τοὺς μεγάλους καὶ φριδρούς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν ὠραίαν κόμην τῶν Ἑλληνίδων, ὅταν ὁ Εὐφράνωρ ἐζωγράφησε τὴν βροῦκιν Ἥραν. Ὁ δὲ Πολύγνωτος τὸ ἐπιπρεπὲς τῶν ὀφρύων, ὅταν ἔγραψε τὴν εἰκόνα τῆς Κασσάνδρας, ἐν τῇ λέσχῃ τῶν Δελφῶν.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου φυσικοῦ κάλλους καὶ περὶ τῶν χαρακτήρων τῆς λευκῆς φυλῆς, ἐκ παραθέσεως πρὸς τὰς ἄλλας. Μεταβαίνομεν ἤδη νὰ λαλήσωμεν περὶ τῶν αἰτίων, τῶν ζημιούντων καὶ ἀλλοιούντων τὸ κάλλος καὶ τῆς ὠραιοτέρας φυλῆς, καὶ περὶ τῶν περιστάσεων, αἵτινες συμβάλλουσιν εἰς τὴν διατήρησιν καὶ αὐξήσιν αὐτοῦ.

Οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰπποκράτους ἐστερεώθη ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ὅτι καὶ ὁ ἄνθρωπος κατ' ἰδίαν, καὶ οἱ λαοὶ ἐν γένει, μεταβάλλονται σωματικῶς καὶ ψυχικῶς, κατὰ λόγον τῆς ἐπιδράσεως τοῦ περιέχοντος καὶ ἄλλων περιστάσεων. Τὸ φῶς, ἡ θερμότης, ὁ ἀήρ καὶ ἐν γέ-

νει τὸ κλίμα, τὸ εἶδος τῆς τροφῆς, αἱ διάφοροι ἔξεις καὶ τὰ ἔθιμα ἔχουσι μεγίστην ἐπιρροὴν εἰς τὴν ἐπὶ τὰ κρείττω ἢ χείρω σωματικὴν διαμόρφωσιν τῶν ἀνθρώπων. Ἐν τινι περιοδικῷ συγγράμματι τοῦ Δουβλίνου ἱστορεῖται, ὅτι ἕνεκα τῶν πολέμων τοῦ 1649 καὶ 1689 μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ἰρλανδίας, πλήθη Ἰρλανδῶν κατέφυγον εἰς ὄρεινά τινα μέρη τῆς νήσου. Ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ὑπέστησαν τὰ δεινὰ τοῦ λιμοῦ καὶ τῆς ἀμαθείας, ἐκφυλισθέντες οὕτως, ὥστε ἤδη οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν διακρίνοντο εὐκόλως ἀπὸ τῶν ὁμοφύλων τῶν, τῶν μὴ εὐρεθέντων εἰς τὰς αὐτὰς περιστάσεις. Οἱ προσωπικοὶ χαρακτῆρες τῶν ἀτυχῶν τούτων Ἰρλανδῶν ὅλως ἠλλοιώθησαν· τὸ στόμα τῶν εἶναι ἡμικεχνηνός, προέχουσι τὰ χεῖλη, καθὼς καὶ οἱ ὀδόντες καὶ τὰ οὖλα· αἱ σιαγόνες προπετεῖς, ἢ δὲ βίς συμπεπτωκυῖα· χαρακτῆρες ἀριδῆλως βραχυρότητα ἐμφαίνοντες. Εἰς τινα μέρη μάλιστα οὐ μόνον τὸ πρόσωπον ἠλλοιώθη, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα κατέστη δύσμορφον. * Ἐκαστος ἐννοεῖ, λέγει ὁ διάσημος Quatrefage, ὑπομνηματίζων τὰ εἰρημένα, ὅτι ἡ ὁμοίωσις τοὺς αὐστραλίους αὕτη φυλὴ ἀπεχωρίσθη, διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν εἰρημένων αἰτίων, ἀπὸ τῶν ὁμοφύλων τῆς καὶ κατέστη ἔκφυλος, ἰδίαν ἀποτελέσασα φυλὴν. * Ὁ ἰατρὸς JON ἐπεσκεψέθη πρό τινος χρόνου τοὺς ἐν Μαλάκῃ ὑπὸ τὸ ὄρος Ὀφίρ οἰκοῦντας τῶν Πορτογάλλων ἀπογόνους· ἐξέστη δὲ, παρατηρήσας τὴν ἀλλοίωσιν τῆς σωματικῆς μορφῆς τῶν ἀπογόνων λευκῆς φυλῆς, καὶ μάλιστα πολλῶν ἐξ αὐτῶν καταγομένων ἐκ λαμπρῶν οἴκων καὶ τοῦ περικλεοῦς Vasco de Gama αὐτοῦ. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι κατήντησαν πρόγναθοι, πρόχειλοι, τὰ μέγιστα δυσειδεῖς. Ἀπέδωκε δὲ τὴν ἀλλοίωσιν ταύτην οὐχὶ τοσοῦτον εἰς τὴν ἐπιρροὴν τοῦ κλίματος, ὅσον εἰς τὴν διασθορὰν τῶν ἀνθρώπων τούτων καὶ τὴν παράβασιν τοῦ ἠθικοῦ νόμου.

Ἡ δὲ διασθορὰ καὶ ἠθικὴ παράλυσις οὐ μόνον τὸ φυσικὸν κάλλος ζημιᾷ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ διαστρέφει. Κατὰ τὸν 8. αἰῶνα μ. Χ. τῶν ἡθῶν ἡ διασθορὰ τὸ αἶσθημα τοῦ καλοῦ ἠλλοίωσεν. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀκμάσας, οἰκτεῖρει τὴν πατρίδα, ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν του. Ἐγκατελείψαμεν, λέγει, τὴν ἰωνικὴν μουσικὴν, τὸ Δωρικὸν καὶ Λύδιον μέλος καὶ αἰκειοποιήθημεν τὴν μουσικὴν τῶν Φοινίκων, ψάλλοντες διὰ τῆς βίβλος. Ἀηδίαζεν ὁ φιλογενῆς Πατήρ τῆς ἐκκλησίας τὴν ψαλμωδίαν τῶν βίβλος ψαλτῶν τῆς ἐποχῆς του.

Μεταξὺ τῶν στοιχείων, τῶν ἐπιδρώντων οὐρανῶς εἰς τὸν ὀργανισμόν, κατέχει ἀναντιρρήτως τὴν πρῶταν θέσιν τὸ φῶς. Ἄνευ φωτὸς οὐδὲ ζωῆ, λέγει ὁ φυσιολόγος Moleschott. Ἐκ τῆς ἐλλείψεως τοῦ

φωτός, ἢ τῆς ἀμυδρᾶς καὶ σπανίας ἐνεργείας αὐτοῦ, γεννῶνται οἱ βλάκες (les idiots, les crétins) τὰ σωματικῶς καὶ ψυχικῶς δύσμορφα ταῦτα ὄντα. Δὲν ἔχομεν βλάκας ἐν Ἑλλάδι· ἀλλὰ καὶ τὸ φῶς διαχέεται ἀφθόνως παρ' ἡμῖν, κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Ampère.

Ἡ θερμότης ἔχει μεγίστην ἐπιβρῶν ἐπὶ τῶν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν χαρακτήρων τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ὑψηλὴ θερμοκρασία διαστέλλει τὸ νευρικὸν σύστημα καὶ χαλαρῶν αὐτὸ, αἱ ἐντυπώσεις βραδέως διοχετεύονται εἰς τὸ κοινὸν αἰσθητήριον, βραδέως ἐν αὐτῷ αἱ ἀντιλήψεις γίνονται, δυσχερῶς αἱ ιδέαι μορφοῦνται, δυσκίλως ἢ παράθεσις αὐτῶν ἀποτελεῖται ἀσθενῶς καὶ ἡ κρίσις παράγεται. Ὅθεν ὁ νοῦς δὲν ὀξύνεται, οἱ μετωπιαῖοι λοβοὶ τοῦ ἐγκεφάλου δὲν ἀναπτύσσονται, δὲν ὑψοῦται τὸ μέτωπον, ὁ προγναθισμὸς ἐπικρατεῖ, καὶ τὸ ρυγχοειδὲς καὶ κτηνώδες τοῦ προσώπου ἐπιμένει. Ἡ δὲ ταπεινὴ θερμοκρασία ἀναγκάζει τὸν ἀνθρώπον νὰ καταφεύγῃ εἰς βρώματα ἀναπνευστικὰ, ὡς ὁ διάσημος Liebich τὰ ἐκάλει, εἰς τροφὴν δηλαδὴ ἀνθρακοῦχον, ἵνα ἐπιτύχῃ διὰ τῆς ἀναπνοῆς μείζονα τοῦ αἵματος ὀξυγόνωσιν καὶ ἐπομένως πλείονα θερμότητα. Ὅθεν ἔνεκα τῆς μικροτέρας πλαστικῆς τροφῆς καὶ τῆς ἐπιβρῶς τοῦ ψύχους ἐπὶ τῶν ἀγγείων τῆς περιφερείας, οἱ ἀνθρώποι, οἱ ζῶντες εἰς λίαν ψυχρὰ κλίματα, εἰσὶ μικρόσωμοι, οἱ δὲ φυσικοὶ χαρακτηρῶς αὐτῶν τραχεῖς καὶ ὀγκώδεις. Αὐξάνει δὲ ἡ ἐλαττοῦται ἡ θερμοκρασία καὶ τῶν εὐκράτων κλιμάτων, τῶν μᾶλλον προσφόρων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ψυχικῶν δυνάμεων καὶ τὴν τῶν σωματικῶν χαρακτήρων εὐρυθμίαν, ἐκ διαφόρων περιστάσεων. Ἐνεκα πολλῆς παραλίας χώρας τινὸς αὐξάνει ἡ θερμοκρασία, ἐλαττοῦται δὲ ἔνεκα τοῦ ὕψους ὑπεράνω τῆς θαλάσσης. Ὡστε ἡ Ἑλλάς, ἡ μεγίστην παραλίαν ἔχουσα καὶ ὑπὸ πολλῶν ὀρέων διατεταμένη, κέκτηται ἀναμφιλέκτως τὸ μᾶλλον εὐκρατον τῶν κλιμάτων· καὶ δικαίως εἶπεν ὁ Εὐριπίδης, ὅτι « μῆτε ἄγχν πῦρ, μῆτε χεῖμα συμπιτνεῖ. » Αὐξάνει δὲ τὰ μέγιστα ἡ θερμοκρασία διὰ τῆς καταστροφῆς τῶν δασῶν, ἃ ἦν πρὸ πολλοῦ γνωστὸν καὶ ὅπερ ἀπεδείχθη τρανῶς διὰ τῶν παρατηρήσεων, ἃς ὑπέβαλεν εἰς τὴν ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν πέρυσι ὁ διάσημος Bequerel. Ἡ ἐσωτερικὴ χώρα τῆς Καρχηδονίας, ἡ ἄλλοτε οἰκουμένη καὶ πολυάνθρωπος, κατέστη ἔρημος, ἔνεκα τῆς ἐκ τῆς ἐκδασώσεως ὑψωθείσης θερμοκρασίας. Προέλαβε τὸ δυστόχημα τοῦτο τὸ γαλλικὸν ἔθνος, κατακτῆσαν τὴν Ἀλγερίαν, ἐνόησεν Κυβέρνησις νοήμων καὶ ἰσχυρὰ καταδιώκει αὐστηρῶς τοὺς ἐμπρηστάς, οὐδόλως ἐνδίδουσα εἰς τὰς παρακλήσεις ἢ ἀπειλὰς βροβάρων προϋχόντων τῆς χώρας ἐκείνης.

Ἡ καταστροφὴ τῶν δασῶν ζημιοὶ ὡσαύτως καὶ τὸν ἀέρα. Τὰ φυτὰ ἀπορροφῶσιν οὐ μόνον τὸν ἀνθρακα, ἀλλὰ καὶ τὰ μιάσματα, ἀποβάλλουσι δὲ τὸ ὀξυγόνον, τὸ οὐσιώδες μέρος τοῦ ἀέρος διὰ τὴν ἀναπνοήν. Τὰ ἐμφορόμενα ἐν τῷ ἀέρι μιάσματα γεννῶσιν οὐκ ὀλίγας νόσους, ἡ δὲ ἐλάττωσις τοῦ ὀξυγόνου γεννᾷ τὰς καχεξίας, καὶ ἰδίως τὴν χοιραδικήν, ὡς θαυμασίως ἀπέδειξεν ὁ ἰατρὸς Baudeloque. Ἐνεκα δὲ τῆς καχεξίας ταύτης κακῶς τρέφονται τὰ ὄστιά· ἡ δὲ ἀτροφία καὶ μαλθακότης αὐτῶν προξενεῖ τὰς κυφώσεις καὶ λорδώσεις, αἵτινες τοσοῦτον ἀσχημίζουσι τὸν ἀνθρώπον. Προσβάλλονται οἱ ὀδόντες καὶ περιπίπτουσιν εἰς τερηδόνα. Εἰς δὲ τὸν ὑπὸ τὴν καχεξίαν ταύτην κείμενον νεανίαν φαίνονται οἱ ὀδόντες σπάνιοι καὶ τετριμμένοι ἐντὸς τοῦ στόματος, ὡς βράχοι ἀπότομοι καὶ ὀξυβελεῖς ἐντὸς σκιερᾶς φάραγγος. Ἀπεναντίας μειδιᾷ ἢ εὐεκτος καὶ ὑγιὴς νεανίας καὶ παρουσιάζονται σύμμετροι καὶ λευκοὶ, ὡς ὄρμος στιλπνοτάτων καὶ ἰσομεγεθῶν μαργαριτῶν. Ἐνεκα τῆς καχεξίας ταύτης περηνοῦται τὸ πρόσωπον, πολύμορφα δὲ καὶ πολυώνυμα νοσήματα δυσμορφοῦσι τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος· πάντα τὰ ὄργανα γίνονται μᾶλλον ἢ ἥττον εὐπαθῆ καὶ εὐερέθιστα ἀναλόγως τῆς ἰδιοσυγκρασίας ἐνὸς ἐκάστου. Μόλις ἄρχεται τὸ ψύχος καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ φλεγμαίνουσιν, ἡ δὲ ἀνά πάντα χειμῶνα ὑποστρέφουσα νόσος, εἴαν τυχερῶς δὲν βλάβῃ τὴν ὀφθαλμῶν, ζημιοὶ ὅμως τὸ κάλλος τῶν ὀφθαλμῶν. Ρινοῦνται τὰ βλέφαρα, οἱ ὀφθαλμοὶ ἀπολλύουσι τὸ ὑγρὸν καὶ φαεινὸν καὶ ἀμυγδαλωτὸν σχῆμα αὐτῶν· οἱ βρόχωνες ἐλκοῦνται· διὰ δὲ τῆς ἐπανόδου τῆς νόσου ταύτης, πλὴν τῆς ἀηδοῦς ὀξείνης, ἡ ρίσις διογκοῦται καὶ ἐπαίρεται, ἡ δὲ ἀτυχὴς παιδίσκη, ἡ ἔχουσα σύμμετρον καὶ λεπτὴν ῥίνα, καταντᾷ ἐπιβρῶν. Διὰ δὲ τοῦ νόμου τῆς φυσικῆς κληρονομίας ἡ ἀσχημία αὕτη εἰς τὰ ἔκγονα μετοχετεύεται. « Οὐδὲν κωλύει », λέγει ὁ Ἱπποκράτης « ἐκ μακροκεφαλῶν μακροκεφάλους γενέσθαι. » Οὐδὲν κωλύει, λέγομεν καὶ ἡμεῖς, ἐξ ἐπιβρῶν ἐπιβρῶνους γενέσθαι.

Τὸ εἶδος τῆς τροφῆς ἔχει μεγίστην ἐπιβρῶν οὐ μόνον εἰς τὴν τῶν σωματικῶν δυνάμεων ἀνάπτυξιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τοῦ σώματος μέρωσιν. Ἡ ἀποκλειστικὴ κρεωφαγία ἀναπτύσσει μὲν τοὺς μῦς, γεννᾷ ἴσως πλείονα δραστηριότητα καὶ ἐνέργειαν εἰς τὸν ἀνθρώπον, ἀλλὰ καθίστησι τραχεῖς καὶ ὀγκώδεις τοὺς φυσικοὺς χαρακτηρῶς, προέχουσαν τὴν κάτω σιαγόνα, καὶ ἀντιτάσσεται οὕτως εἰς τὴν εὐμορφίαν· οὐ μόνον δὲ τὸ σῶμα σκληρύνει, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν παχύνει. « Διὰ τὴν διαίτην ταύτην οἱ Ἄττικοι, » λέγει ὁ Πλούταρχος, « προσηγόρευσαν ἡμᾶς τοὺς Βοιωτοὺς καὶ παχεῖς καὶ ἀναισθητοὺς καὶ ἡλιθίους. » Ἀπ' ἐναντίας ἡ φυτοφαγία καὶ ὀσπριοφα-

γία συντελοῦσιν εἰς τὸ κάλλος. « Οὐκ ἔστιν ἀνθρώ-
 » πω κατὰ φύσιν κρεωφαγεῖν, ὡς δηλοῦται ἀπὸ τῆς
 » τῶν σωμάτων κατασκευῆς, » λέγει ὁ θαυμασιος
 Πλούταρχος, ὅπερ ἡ καθ' ἡμᾶς συγκριτικὴ ἀνατομία
 ἐναργῶς ἀπέδειξε.

Συνέστη ἐν Λονδίῳ, κατὰ τὸ 1844, εἰταιρία τῶν
 φυτοφάγων κληθεῖσα (The vegetarian Society),
 ἔχουσα προηγούμενα τὰς γνώμας τοῦ Πυθαγόρου,
 τοῦ Ἐμπεδοκλέους, τοῦ Πορφυρίου, τοῦ Πλουτάρ-
 χου, τοῦ Ἐπικούρου καὶ ἄλλων μεταξὺ τῶν ἀρχαίων,
 τοῦ Αἰναίου, τοῦ Φραγκλίνου καὶ ἄλλων μεταξὺ τῶν
 νεωτέρων· τὰ δὲ τέκνα τοῦ Νεύτωνος, τοῦ ἀρχη-
 γέτου τῆς εἰταιρίας ταύτης, τὰ οὐδέποτε κρεωφα-
 γήσαντα, ἐθεωροῦντο ἐν Λονδίῳ ὡς πρότυπα δειγ-
 ματα διὰ τοὺς ἀνδριαντοποιούς. Δὲν ἐπιτρέπει ὁ
 ὀρισθεὶς χρόνος νὰ ἐκταθῶμεν ἐνταῦθα, πολλὰ περὶ
 τούτου ἔχοντες νὰ εἰπωμεν· ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ
 παραλείψωμεν τὸ οὐσιώδες, ὅπερ τὴν τροφήν εὐχυ-
 μὸν καθίστησι, τὸ θεῖον ἅλας, ὡς τὸ λέγει ὁ Ὀμη-
 ρος, τὸ θρίγκωμα τῆς τροφῆς, κατὰ Πλούταρχον,
 τουτέστι τὸ ἐπιστέγασμα αὐτῆς. Κατὰ τὴν γνώμην
 τῶν διασημοτέρων ἰατρῶν, ἡ ἀναλὸς τροφή γεννᾷ
 καχεξίαν. Ὁ φυσιολόγος Bérard μνείαν ποιεῖται
 ἱστορίας τινός, λίαν περιέργου. Ὅταν εἰς τινὰ μέρη
 τῆς Εὐρώπης οἱ ἀτυχεῖς γεωργοὶ ἦσαν δοῦλοι, οἱ
 δὲ κύριοι τῶν γαιῶν, χάριν οἰκονομίας, τοῦ ἅλατος
 ὑπερτιμημένου ὄντος, δὲν ἔδιδον αὐτοῖς οὐδὲ κόκ-
 κων τοῦ οὐσιώδους τούτου ἀρτύματος, κατήντησαν
 αὐτοὶ ἰσχυροὶ, πλήρεις ἐλμίνθων καὶ εἰς μαρασμὸν πε-
 रिπίπτοντες ἀνηλεῶς ἀπέθνησκον· οἱ δὲ ἰατροὶ, ἀνα-
 καλύψαντες τὴν αἰτίαν, διὰ τῆς χορηγήσεως τοῦ
 ἅλατος ἀνέστειλον τὸν κακόν. Τὸ ἅλας βελτιοῖ τὸ
 αἷμα, τονεῖ τὰ νεῦρα καὶ γεννᾷ τὴν εὐεξίαν, τὸ θε-
 μέλιον παντὸς κάλλους. Βλάπτει μᾶλλον ἢ ἀναλὸς
 τροφή ἢ ἡ ὑφαλμυρίζουσα. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην
 μόλις πρὸ ὀλίγου ἐνόησαν οἱ ἰατροὶ, προτείναντες
 τὸ ἅλας ὡς φάρμακον κατὰ τῆς χλωρώσεως, τῶν
 καχεξιῶν καὶ ἄλλων νόσων. Οἱ δὲ πρόγονοι ἡμῶν
 ἐγνώριζαν κάλλιστα ταύτην. Ὁ ἰατρὸς Ἀπολλώνιος
 ὁ Ἡροφίλου « ἐκέλευε μὴ γλυκεῖ τρέφειν, ἀλλὰ τα-
 » ριχευτοῖς καὶ ὑφαλμυρίζουσι τοὺς ἰσχυροὺς καὶ ἀ-
 » τρέφους. Τὸ ἅλας γεννᾷ εὐαρμωστίαν καὶ εὐκίνη-
 » σίαν· ὡς γὰρ τὰ χρώματα φωτὸς, οὕτως οἱ χυ-
 » μοὶ ἀλὸς δέονται, πρὸς τὸ κινήσασθαι τὴν αἴσθησιν·
 » διὰ τοῦτο καὶ κάλλος γυναικὸς τὸ μῆτ' ἀργὸν
 » μῆτ' ἀπίθανον, ἀλλὰ μεμιγμένον χάριτι καὶ κι-
 » νητικόν, ἀλμυρὸν καλοῦσι, λέγει ὁ Πλούταρχος. »
 Τὸ ἅλας τρέφει τὴν κόμην καὶ καθίστησι μαλακὰς
 καὶ λεπτὰς τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς. Διάσημοι ἀ-
 γρονόμοι, ὀδηγηθέντες ἐκ τῶν παρατηρήσεων τῶν
 προγόνων ἡμῶν, πρεσβεύουσιν, ὅτι τὸ ἅλας βελτιοῖ
 τὰ ἔρια τῶν προβάτων. Ὁ δὲ Sainclair ἀποδίδει τὴν

λεπτότητα τῶν ἰσπανικῶν ἐρίων εἰς τὴν διπλὴν με-
 ρίδα τοῦ χορηγουμένου ἅλατος εἰς τὰ πρόβατα.

Διὰ τῶν θαλασσίων λουτρῶν γεννᾶται ἡ εὐεξία
 καὶ αὐξάνει τὸ κάλλος· ἐν τῷ θαλασσίῳ λουτρῷ ὁ
 ἄνθρωπος ἀπορροφᾷ τὸ ἅλας, ἀναπνέει ἀέρα περιέ-
 χοντα οὐκ ὀλίγα ἀλατώδη μόρια, τὸ δὲ νευρικὸν αὐ-
 τοῦ σύστημα ἐνδυναμοῦται καὶ κρατύνεται διὰ τοῦ
 θετικοῦ ἠλεκτρισμοῦ, τοῦ ἐκ τῆς κυματώγῃς ἐκτυ-
 λισσομένου. Ἐναντίον δὲ τῆς ἐπικρατούσης προλή-
 ψεως, ἀναβάλλεται ἡ πολιά, ἢ τὸ γῆρας ἀγγέλλουσα.
 Ὄθεν τὴν εὐεξίαν καὶ ἐπομένως τὸ κάλλος ἡ θάλασ-
 σα γεννᾷ, ὡς ἐγέννησε τὴν θεάν τοῦ κάλλους Ἀφρο-
 δίτην. Οἱ ποιηταὶ τῶντι ἀλεγεινῇ τὴν Ἀφροδίτην
 ἐκάλεσαν, τουτέστιν ἐκ τῆς θαλάσσης γεννηθείταν.

Πρεσβεύουσί τινες, ὅτι ἡ φυτικὴ τροφή ἐπιτείνει
 μὲν τὴν αἴσθησιν, ἀλλὰ ζημιοῖ τὴν μυώδη ἐνέργειαν,
 καὶ καθίστησι τὸν ἄνθρωπον ἀνανδρον καὶ ἀπόλε-
 μον· ἀλλὰ τοῦ φυτοφάγου γορίλλου καὶ ἄλλων
 ζώων ἡ ῥώμη καὶ μυώδης δύναμις, ὡς καὶ λαῶν
 τινων ὀπωροφάγων ἢ εὐρωστία, ἀνατρέπει τὴν δο-
 ξασίαν ταύτην. Δὲν ἦσαν ἀσθενεῖς τὸ σῶμα οἱ βυ-
 λανηφάγοι Ἀρκάδες καὶ οἱ κρομμυοφάγοι Ἀχαρνεῖς
 τοῦ Ἀριστοφάνους. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι
 ἡ φυτικὴ τροφή δὲν ἀναπτύσσει τὴν μυώδη δύνα-
 μιν ἀρκούντως, ἢ γυμναστικῇ, ἢ δέσποινα αὐτῆ τῶν
 τεχνῶν, ὡς τὴν ὀνομάζει ὁ Πλάτων, ἀναπληροῖ τὴν
 προσγιγνομένην ζημίαν, δραστηριότητα καὶ σωμα-
 τικὴν ἐνέργειαν γεννώσα. Ἡ γυμναστικὴ αὐξάνει
 τὸ ἀνθρώπινον κάλλος, τὴν τοῦ σώματος εὐμέλειαν
 κατορθούσα. Ὁ Γαλκὸς διηγεῖται, ὅτι παιδοστρέβης
 τις κατῶρθωσε δι' ἐπιτηδείου γυμνάσεως ἰσχυρόν τι
 μέλος τοῦ σώματος νὰ ἀναπτύξῃ καὶ τὴν ἀναλο-
 γίαν τῶν μελῶν νὰ ἐπιτύχῃ. Ἡ γυμναστικὴ γεννᾷ
 τὴν εὐεξίαν· « ἔκεται δὲ ἐξ ἀνάγκης τῆδε τὸ κάλ-
 λος, » λέγει ὁ μέγας οὗτος τῆς ἑλληνικῆς ἡμῶν ἀρ-
 χαιότητος ἰατρὸς. Μόλις δὲ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν οἱ νεώ-
 τεροὶ ἐνόησαν, ὅτι δικαίως οἱ Ἕλληνες ἐθεώρησαν
 τὴν γυμναστικὴν τῆς εὐεξίας δημιουργὸν καὶ τῆς
 καχεξίας ἀνύσιμον φάρμακον· δὲν διστάζω τῶντι
 νὰ πιστεύσω, ὅτι Ἡρόδικος ὁ ἰατρὸς, ὁ τοῦ Γοργίου
 τοῦ Λεοντίνου ἀδελφός, φθισικὸς ὢν, ἐπέτυχε τὴν
 ἰασίν του ἐν Βυζαντίῳ διὰ τῆς γυμναστικῆς, ὡς διη-
 γεῖται ὁ Πλάτων.

Αἱ ἔξεις καὶ αἱ συνήθειαι, οἷον τὰ ἐνδύματα, οἱ
 περιδέσμοι, καὶ ἄλλα τοιαῦτα συντελοῦσιν οὐκ ὀλί-
 γον εἰς τὴν ἐπὶ τὰ κρείττω ἢ χεῖρω μὲρφωσιν τοῦ
 ἀνθρώπινου σώματος. Ὁ τρόπος μάλιστα τοῦ περι-
 δέειν τὴν κεφαλὴν ἐν τῇ βρεφικῇ ἡλικίᾳ τὰ μέγιστα
 ἐνεργεῖ εἰς τὸ σχῆμα τῆς κεφαλῆς, ὡς ἀπέδειξεν ὁ
 ἐκ Γενεύης Gosse ἐν τῇ διατριβῇ αὐτοῦ « περὶ τῆς
 » τεχνικῆς παραμορφώσεως τῆς κεφαλῆς. »
 Ἐπενόησαν καὶ ἄλλα τινὰ μέσα πρὸς αὐξήσιν τοῦ

ἀνθρωπίνου κάλλους. Ὁ Γαλιανὸς συνεβούλευσε Ῥωμαίων τινα ὑπάτον, ἵνα θέσῃ τρία ἀγάλματα ἑρώτων παρά τὴν κλίνην του, ὅπως γίνῃ καλλιπαις ἢ γυνὴ αὐτοῦ. Λιονύσιος ὁ πρεσβύτερος, τύραννος τῶν Συρακουσῶν, ἔθεσε παρά τὴν κλίνην του τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἰάσωνος, ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ. Ἀλλὰ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἀνήκουσιν εἰς ἐμπειρικὴν μάλλον ἢ ἐπιστημονικὴν πραγματείαν.

Περαινῶν τὴν ἀφήγησιν ταύτην, ὀφείλω νὰ προσθέσω, ὅτι καὶ τὸ ψυχικὸν κάλλος συντελεῖ εἰς τὴν τοῦ σώματος διαρρύθμισιν καὶ τὴν τῆς καλλονῆς δημιουργίαν. « Τοῖς τῆς ψυχῆς ἡθεσιν οἰκείον ἢ φύσις ἀπεργάζεται τὸ τοῦ σώματος εἶδος, » ἔλεγε δικαίως Δικμόνιος ἱατρὸς τῆς ἡμετέρας ἀρχαιότητος. Ἡ εὐσέβεια, ἡ δικαιοπραγία, ἡ φρόνησις εἰσὶ κάλλη τῆς ψυχῆς ἀπαράμιλλα, κοσμοῦντα μάλλον τοῦ σωματικοῦ κάλλους τὸν ἄνθρωπον. « Τὸ δὲ τῆς παιδείας εὐπρόσωπον κάλλος, » λέγει ὁ Πλούταρχος, « οἴκου καὶ πόλεως καὶ ἔθνους ἀθόρυβος εἰρήνη διατελεῖ γενομένη. » Ἡ σωφροσύνη προσθέτει μεγάλως εἰς τὸ φυσικὸν κάλλος τοῦ ὠραίου φύλου. Τὴν οὐρανίαν Ἀφροδίτην ἐζωγράφουν ὠραιότεραν τῆς Πανδήμου οἱ ἀρχαῖοι. Τὸ φυσικὸν κάλλος ἀφανίζει καὶ ἡ νόσος καὶ ἡλικία. « Κάλλος μὲν γὰρ ἡ νόσος » ἐμάρνανεν, ἢ χρόνος ἠνάλωσεν. Ἀλλὰ τὸ ἠθικὸν κάλλος ἐμμένει διὰ παντὸς τοῦ βίου. Ἡ εὐγένεια τῶν τρόπων, τὸ κόσμιον τοῦ ἤθους, τὸ χάριεν τῆς συμπεριφορᾶς, ἡ ἀγαθότης τοῦ χαρακτῆρος, τὸ αἰμύλον τῆς λαλιᾶς, τὸ εὐστοχον τῶν ἀπαντήσεων καὶ αὐτὸ τὸ εὐσταλὲς καὶ καθαρὸν τοῦ ἐνδύματος εἰσὶ κάλλη, ἅτινα κοσμοῦσι τὸν ἄνθρωπον καὶ μέχρις ἐσχάτου γήρατος. Τὴν ἰδέαν ταύτην ἐξέφρασε θαυμασίως ἐν ὀλίγοις στίχοις ὁ Λατίνος ποιητῆς Λουκρέτιος· καταπαύω δὲ δίδων ὑμῖν τὴν μετάφρασιν τοῦ Βολταίρου, ἀνωτέρην τοῦ πρωτοτύπου, καὶ ἔχουσιν οὕτω:

« On peut sans être belle être toujours
[aimable]
l'attention, le goût, les soins, la propreté,
donnent à la laideur les traits de la beauté. »

Η ΜΑΡΚΕΣΙΑ ΣΙΡΕ.

ΔΙΗΓΗΜΑ

ΥΠΟ

HENRI RIVIÈRE.

Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.

Α.

Ἐν μέσῃ Βανδέξ, ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Λίγυρος πο-

ταμοῦ (Loire), ὑψοῦτα τῷ 1815 ὁ πύργος τοῦ Σιρέ, κομψὸν οἰκοδόμημα τοῦ Μανσάρ (1) ἐκδηλοῦν, ὑπὸ τε τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν ἱστορικὴν ἐκποψιν, τὴν μεταβολὴν τῶν εὐγενῶν τοῦ μεσαιῶνος εἰς αὐλικούς τοῦ μεγάλου βασιλέως. Τῷ ὄντι δὲν ἦτο τοῦτο ἀληθὲς τιμαριωτικὸν ἄσυλον ὠκοδομημένον μάλλον πρὸς ὑπεράσπισιν καὶ προπαρασκευὴν εἰς ἐπιδρομὰς φρουρᾶς ὑπηρετῶν καὶ συμπατριαστῶν, ἀλλ' ὠραία κατοικία, εὐπρόσιτος, φωτεινὴ, καὶ ἥς τὸ κύριον μέρος, μεγάλα ἔχον παράθυρα, συνεδέετο ἐκκτέρωθεν, σχηματίζον ὀρθὰς γωνίας, πρὸς δύο τετραγώνους σκιαδάς. Βαθεῖα τάφρος καὶ λίθινος περίβολος ἐξεστίνοντο πέριξ, οἰκόσημον δὲ ἐπιτηδείως γεγλυμμένον ὑπερέκειτο τῆς ἐξωτερικῆς πύλης. Ἐκ τῶν δύο προσόψεων τοῦ πύργου ἡ μὲν ἔβλεπε πρὸς ἄλση καὶ τόπους ὑπὸ χλόης κεκαλυμμένους, φθάνοντας διὰ κλίσεως ἀνεπαισθήτου μέχρι τοῦ Λίγυρος, ἡ δὲ πρὸς εὐρύχωρον αὐλὴν περικυκλωμένην ὑπὸ δρυῶν καὶ τρισμεγίστων ἀκκιῶν. Τὰ δένδρα ταῦτα, ὅλως ἀπεριποίητα, περιέπλεκον τοὺς κλάδους αὐτῶν πρὸς ἄλληλα ἀτάκτως καὶ, σκιάζοντα τὴν τάφρον, ἐξέτεινον αὐτοὺς μέχρι τῶν τοίχων. Ασπιδὸς καὶ πυκνὸς χόρτος καὶ κνίζα εἶχον ἀναφυῆ μεταξύ τῶν πετρῶν τῆς αὐλῆς. Ἡ ἐπὶ τῆς μεγάλης ὁδοῦ κινκλιδωτὴ πύλη ἦτο θαυμασίας κατασκευῆς· ἀλλὰ τὰ κοσμήματα καὶ αἱ κεχρυσωμέναι αὐτῆς αἰχμαὶ ἐκαλύπτοντο ὑπὸ σκωρίας. Ὄθεν, εἰ καὶ ὁ πύργος ἔκειτο ἐπὶ μιᾶς τῶν τερπνοτάτων θέσεων τῆς ὠραίας ἐκείνης χώρας, ἡ ὄψις αὐτοῦ ἦτο σκοτεινὴ καὶ πένθιμος· ἐμάντευέ τις εἶδος ἐκουσίας παραμελήσεως παρά τῶν κυρίων αὐτοῦ· ἐξαιρουμένων δὲ τῶν κραυγῶν καὶ τῆς κινήσεως δύο παιδιῶν, ἄφρενος καὶ μικρᾶς κόρης, ἅτινα ἐπαιζον καὶ ἔτρεχον ἀμέριμνα ἐντὸς τῆς μεγάλης ταύτης οἰκίας, οὐδέποτε ἠκούετο ἕτερος κρότος ἐν αὐτῇ.

Ἀληθὲς ὅτι ἡ μήτηρ αὐτῶν, μαρκεσία Σιρέ, διήνησε βίον αὐστηρὸν καὶ μονήρη, ὁ δὲ σύζυγος αὐτῆς, μόλις τὸ τριακοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἄγων, εἶχε παραφρονήσει ὀλίγον μετὰ τὸν γάμον αὐτῶν καὶ καταντήσει εἰς τελείαν βλακίαν. Οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὸν πύργον τὴν ἡμέραν (ἦσαν δὲ σπάνιοι) καὶ οἱ ὑπηρεταὶ ἔβλεπον αὐτὸν πάντοτε καθήμενον ἐπὶ ὑψηλῆς ἑδρας πλησίον ἐνός τῶν παραθύρων τῆς αἰθούσης, μέλανα ἐνδεδυμένον καὶ μέγα λευκὸν περιλαίμιον φέροντα. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀνέπεμπε γογγυσμούς ἢ ἐμόρφαζεν. Εἶχε πρὸ αὐτοῦ τράπεζαν κεκαλυμμένην ὑπὸ χαρτίνων εἰκόνων τὰς ὁποίας ἐκοπτεν· ὅτε δὲ ἔπαυε τὴν μηχανικὴν ταύτην ἐργασίαν, ἐπαιζε μὲ ἄλυσιν ἐκ χάλυθος καὶ κλειδίον τὰ ὅποια ἔφερεν ἀνηρτημένα ἀπὸ τοῦ λαί-

(1) Mansart, περιώνυμος ἀρχιτέκτων τοῦ 17. αἰῶνος. Σ. Μ.